

« Hamas » Palestinanyň « Kuwaýy-Milliýesimi »?

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

" Hamas " Palestinanyň " Kuwaýy-Milliýesimi "? « HAMAS »
PALESTINANYŇ « KUWAÝY-MILLIÝESIMI »?

Ysraýyl, « Hamasyň » ýaragly düzümi « Izzeddin Kassar »
brigadalary / Fotosurat AFP

« Kuwaýy-Milliýe » bilen « Hamas » meňzetmesi soňky döwür
agzalýar.

« Hamasyň » yslamy hereketi merkeze alandygy sebäpli bu
analogiýa aýratynam sekulýar gatlagy ynjalykdan gaçyrýar.

Ýogsam bolmasa, aýratynlyklaryny sanajak bolsak, « Kuwaýy-
Milliýe » (Türkiýäniň Garaşsyzlyk urşy döwründe orta çykan
Milli Azat-edijilik otrýadlary -t.b.) häzirki « Hamasdan » has
beter dini motiwasiýa eýe bolşy ýaly, üstesine patyşa

düzgüniniň tarapdarlarydy.

Bu diňe milisiýa otrýadlarynyň hereketi bolup orta çykan «Kuwaýy-Milliýe» toparlaryna degişli däldi. Ankarada Ýokary Halk Mejlisini guran öňki mebuslardyr (deputatlar) harby gullukçylar üçinem şeýledi.

Türkiýäniň Ýokary Halk Mejlisiniň açylyş dabarasy

Ýokary Halk Mejlisini hut özi doga-dilegler we hatymlar bilen açan Mustapa Kemal Atatürküň 1920-nji ýylyň 21-nji aprekindäki 336-njy belgili jarnamasyny dykgatyňyza ýetirýärin:

1. Allanyň jomart yhsany bilen 23-nji aprelde jumga namazyndan soň Ankarada Ýokary Halk Mejlisi açyljakdyr.

2. Watanyň garaşsyzlygy, beýik halyflyk wezipesiniň we soltanlygyň halas edilmegi ýaly iň möhüm we ykbal kesgitleýji wezipeleri ýetine ýetirjek Ýokary Halk Mejlisiniň açylyş dabarasyny Anna gününe gabatlap, jumganyň mukaddesliginden peýdalanylar, açylyşdan öň ähli hormatly deputatlar bilen «Hajy Baýram weli» metjidinde jumga namazyna durlar, Gurhanyň nurundan we salawaty-şerifinden feýz alynar. Namazdan soň

sakaly-şerif (Hezreti Pygamberimiziň sakalyňyň bölekleri) we Mukaddes Baýdak göterilip, Mejlise gidiler. Aýratyn zala girmänkä doga-dilegler edilip hudaýýoly mallar soýlar. Aýratyn zala (Birinji Mejlisiniň jaýy) gidilende diwiziýanyň serkerdeliginiň düzümindäki goşun bölümleri tarapynda ýörite önüni alyş çäreleri geçiriler.

3. Şeýle mübäreke gün ebedileşdirmek üçin ähli welaýatlarda şu günden başlap hormatly häkimleriň guramagynda Gurhan hatym ediler, Buharydan hadyslar okalar, edilen hatymlaryň tewdi dogalary Mejlisiň açylyşynda okalar.

4. Mukaddes we ýaraly watanymyzyň her künjünde birmeňzeş ýagdaýda Buharydan hadyslar okalar we hatym ediler. Anna günü jumga namazyndan ön minaralardan salawat okalar. Jumga hutbasynda mertebesi belent patyşamyzyň beýik ady tutulanda, ilkibaşda patyşamyzyň, onuň ýurdunyň we raýatlarynyň haýal etmän halas edilmegi we sagadata ýetmegi üçin doga-dileg ediler.

Jumga namazyndan soň hatymlar tamamlanar, belent halyflyk we soltanlyk wezipeleri bilen watanyň her garyş ýeriniň azat edilmegi üçin alnyp barylýan milli azat-edijilik hereketiniň, milletiň aladasy we olaryň wekilleriniň boýnuna düşýän işini etmeginiň ähmiýeti, mukaddesligi we hemmeleriň muňa mejbyr bolan meselelerinde wagyz-nesihat işleri geçiriler. Yzybdan halyfymyz we patyşamyzyň, dinimiziň we döwletimiziň, watanyň bagtyýarlygy üçin doga-dilegler ediler. Bu dini we milli edimgylymlar ýetirine ýetirilip, metjitlerden çykandan soň jemagat häkimligiň önüne gidip, Mejlisiň açylandygy bilen gutlarlar. Şeýle-de jumga namazyndan ön hemme ýerde usulyna laýyk şekilde möwlidi-şerifler okalar.

5. Bu tebligini (jarnamanyň) dessine çap edilmegi we jarnama hökmünde hemme ýere ýetirmegi üçin islendik mümkinçilige ýüz urlar we yzygiderli ýagdaýda iň çola obalara, iň kiçi harby bölünlere we ýurtdaky ähli edara-guramalara ýetirilmegi üpjün ediler. Şeýle-de bu jarnama uly afişalar görnüşinde hemme ýerden asylyp goýlar, mümkin bolan ýerde çap edilip köpeldiler, mugtuna hemmelere paýlanar.

6. Alladan bizi doly üstünlige ýetirmegi üçin doga edýäris.

Wekiller toparynyň adyndan Mustapa Kemal.

Gürrüñi gidýän jarnama-1

20. K. Erkân-ı Harbiye Şube 1 Adet 607	Ankara, 21 Nisan 336 Mevkî Kumandanlığı'na 1. Bimenlîhikerim Nisan'ın yirmiüçüncü cuma günü cuma namazını müteakkip Ankara'da Büyük Millet Meclisi küşâd edilecektir. 2. Vatanın istiklâli, Makam-ı Refî-i Hilâfet ve Saltanat'ın istihlâsı gibi en mühim ve hayatî vezâif-i itâ edecek olan Büyük Millet Meclisi'nin yevm-i küşâdını Cuma'ya tesadûf ettirmekle yevm-i mezkûrun mebrûkiyetinden istifade ve kableküşâd bilûmun mebrûs-ı kiram hazretâyla Hacı Bayram Veli Câmi-i Şerîf'inde cuma namazı edâ olunarak envâr-ı Kur'ân ve salâtın istifâza olunacaktır. Ba'de-s-salât ilhîye-i salâdet ve Sancak-ı Şerîf'i hâmilin dâire-i mahsûsaya gidilecektir. Dâire-i mahsûsaya dâhil olmadan evvel bir duâ krâatıyla kurbankar zebh olunacaktır. İşbu merasimde câmi-i şerîfin bed'an ile dâire-i mahsûsaya kadar Kolordu Kumandanlığı'nca kîtâat-ı askeriye ile tertibât-ı mahsûsa alınacaktır. 3. Yevm-i mezkûr te'bid-i kudsiyeti için bugünden itibaren merkez-i vilâyette Vâlî Beyefendi Hazretleri'nin terbiyîyle Hatim ve Buhârî-i Şerîf tilâvetine bed'an olunacak ve Hatm-i Şerîf'in aksâmı teberrûken cuma namazından sonra dâire-i mahsûsa önünde ikmâl edilecektir. 4. Mukaddes ve mecruh vatanımızın her köşesinde aynı surette bugün-den itibaren Buhârî ve Hatemât-ı Şerîfe kîraat edilerek cuma günü ezandan evvel minarelerde Salâvât-ı Şerîfe okunacak ve esnâ-yı hutbede Hâlfetmedîbimiz Padîşahımız Efendimiz Hazretleri'nin nâm-ı nâmî-i hümayûnu zikredilken Zât-ı Şevketsimât-ı Padîşahîlerinin ve memâlik-i şâhânelenîyle bilûmüm teb'a-i mülûkânelerinin biran evvel nâil-i felâh ve salâdet olmaları duası ilâveten tezkâr olunacak ve cuma namazının edâsından sonra da ikmâl-i hatm edilerek Makam-ı Muâllâ-yı Hilâfet ve Saltanat'ın ve bilcümle aksâm-ı vatanın halîsı maksadıyla vuku bulan mesd-i millîyenin ehemmiyet ve kudsiyeti ve her ferd-i milletin kendi vekilinden mürekkep olan Büyük Millet Meclisi'nin tevdi eyleyeceği vezâif-i vatanîyeyi itfâya mecburiyeti hakkında mev'izeler irâd olunacaktır. Bâdehû, halîfe ve padîşahımızın din ve devletimizin, vatan ve milletimizin halîsı, selâmeti ve istiklâli için dua edilecektir. Bu merâsim-i dîniye ve vatanîyenin ifâsından ve camilerden çıkıldıktan sonra bilâd-i Osmâniye'nin her tarafından makam-ı hükûmete gelerek Meclis'in küşâdından dolayı resmen tebrikat icra edilecektir. Her tarafta Cuma namazından evvel münâsîp sûrette Mevîd-i Şerîf okunacaktır. 5. İşbu tebliğin hemen nejr ve tâlimi için her vasıtaya müracaat olunacak ve serian en ücra köylere, en küçük kotaât-ı askeriye, memleketin bilûmüm teşkîlât ve müessesâtına ilâhî temin edilecektir. Ayrıca büyük levhalar hâlinde her tarafı tâlîk ve mümkün olan mahallerde tab' ve teksir ve meccânen tevzi edilecektir. 6. Cenâb-ı Hak'tan muvaffakiyet-i kâmile tazarrû olunur. Hey'et-i Temsiliye nâmına Mustafa Kemal
---	---

Gürrüñi gidýän jarnama-1

Şol gün jumga namazyna gelenlerden ýaňa «Hajy Baýram» metjidine aýak basara ýer bolmandyr, Atatürke we onuň egindeşleriniň özüne-de namaza zordan ýer bolupdyr. Namazdan soň Hamdullah Suphiniň dogasy, halkyň salawaty bilen Mejlis açyk diýip yglan edilýär. Atatürk 110 ses bilen Mejlisiň başlyklygyna saýlanýar.

Mehmet Akif Ersoý ýaly yslamçy, Rauf Orbaý ýaly patyşaçy birnäçe tanyml şahsyýetlerem mejlisiň agramly agzalaryndandy.

Kuwaýy-Seýýare

• **«Kuwaýy-Milliýäni» guranlar bilen Palestinadaky göreşi başlanlaryň pikiri birmeňzeşdi**

Kuwaýy-Milliýäniň iň güýçli harby ganaty bolan «Kuwaýy-Seýýaräni» guran şahsyýet Çerkez Ethemdi.

Çerkez Ethem häzir «Hamas» üçin Ebu Ubeýde nämäni aňladýan bolsa, «Kuwaýy-Milliýe» üçin şol manyny aňladýan adamdy.

Onuň Ankara gelişi uly şatlyk-şowhun bilen garşylanypdyr. Gara gulakjyny we özboluşly kamflýažy bilen Ankarada köňüllere

umyt, ýüreklere batyrgaýlyk beripdir.

Halide Edip oňa birinji gabat gelşini şeýle sözler bilen beýan edýär:

«Men ony birinji gezek karargähde gördüm. Bir gün uly otaga girip barýarkam birtopar ýaragly adamyň arasyna düşdüm. Elbetde, olar Ethemiň adamlarydy. Mustapa Kemal paşa bermek üçin käbir habarnamalary alyp barýardym. Ethem paşanyň garşysynda bir oturgyçda oturdym. Ol ýerinden turup, meniň elimi öpdi.

Onuň derek ýaly uzyn boýy bardy. Endamynda eti ýok gujurly göwresi janly sklete meňzeýärdi. Duranja bir çerkezdi-dä. Giň eginleri, inçe bili, uzyn aýaklary we gollary, ullakan saryýagyz kellesi, gysga burny we solgun gözleri. Teni hiç bir howa täsiri bilen üýtgemändir. Gysga burny anglikan wäşisini ýada salýardy. Ol otagda megerem bu gojaman çerkez hemmeleri kölegesinde goýmak bilen meşgul bolýana meňzeýärdi».

Guşçybaşy Eşref

Çerkez Ethemiň öz aýdyşyndan oby Kuwaýy-Milliýä gazandyranam

Guşçybaşy Eşref eken.

Eşref Enwer paşanyň iň ýakyn adamlaryndan bolup, «Teşkilaty-Mahsusanyň» (osmanly kontrrazwedkasy) esasy işgärleriniň biridi.

Çerkez Ethem şowsuzlyk bilen tamamlanan hereketlerinden soň iň uly hyýaly täzeden howandary Enwer paşanyň ýanyna gitmek bolupdyr.

Çerkez Ethem

Enwer paşanyň Turanda (Orta Aziýada) bolşewiklere garşy urşup başlamagy (basmaçylar hereketini aýaga galdyrmagy) «Grönvold» sanatoriýasynda saglygyna seretdirýän Ethemini gaýtadan gylawlandyrypdyr.

Enwer paşa diňe Ethem üçin däl, başga-da birnäçeleri üçin hakyky serdardy. Onuň aslynyň kawkazly bolmagy-da Etheminiň joşgunyny artdyrypdyr.

Najiýe soltan Ethemini we birnäçe ýoldaşynyň ýolharjyna çenli taýýarlapdyr, emma gara habar Etheminiň ähli umytlaryny tary-mar edipdir.

Ethem beýi «Kuwaýy-Milliýä» getiren we soňra sygynan adamlaryndan bolan Enwer paşanyň we Guşçybaşy Eşrefiň gatnaşykdaýy ýene bir adamy bardy: oňa Muhammet Izzeddin ibn Abdylkadyr ibn Mustafa el-Kassam diýýärdiler.

Izzeddîn el-Kassam

Kassamyň türk ýolbaşçysy bilen baglanyşygy[/b]

Kassam alym adamam bolsa, ýönekeý wagyzçylardan däldi. Ol Tripolitaniýada ilki Enwer paşa, soň Omar Muhtar bilen bileleşip, italýanlara garşy göreşipdi we jahan urşy ýyllarynda-da fransuz basybalyjylaryna garşy watançylyk urşunyň simwolyna öwrülipdi.

Dogrusyny aýtmaly bolsa, jöhitleriň we iňlisleriň garşysynda professional watan goragçysy bardy. Onuň goranyş medeniýeti taglymaty häzirki «Kassam brigadalary» diýlip tanalýan harby ganatyň esasyny düzüpdi.

Kassam brigadalary

Kakasy kadyry tarykatynyň görnükli müderrislerinden bolan Kassam 1882-nji ýylda häzirki Siriýa degişli Lazkiýede dünýä indi.

Heniz 14 ýaşyndaka Kairiň «El-Ezher» uniwersitetine gidip, 1909-njy ýyla çenli dini bilim aldy.

Tripolitaniýanyň italýan basybalyjylary tarapyndan basylyp alynmagy Kassamy aktiw syýasata aralaşdyrdy.

Ol türkler üçin esger, pul we ok-ýarag toplan, mitingleri gurady.

Hatda Tripolitaniýadaky gahrymançylygy beýan etmek üçin bir gimnem ýazdy:

*Eý Rahman bolan we Rahym bolan Allahym,
Sen soltanymyzy (Osmanly patyşasy) muzaffar eýle,
Bizlere inayät eýle, küffar italýanlary ýeňeliň!*

Şygyr setirlerindenem görlüşi ýaly, Kazzam edil «Kuwaýy-Milliýeçiler» ýaly osmanly patyşasyna jany-teni bilen bagly

syýasy ugurdan ýöreýärdi.

Kassam Enwer paşa üçin ýygnan 250 adamlyk goşun bölümi bilen frontda düýpli işleri edip bilmedi, çünki edil şol wagt Balkan urşy turdy.

Kassam goşun bölümlerini dargatmagyň ýerine, osmanly goşunyna goşuldy. Bu bölüm nyzamly goşunyň hataryna degişli edildi we Kassamam goşunyň ymamy bolup işe başlady.

Birinji jahan urşunda Kassam osmanly goşunynyň hatarynda birinji möhüm tabşyryklary ýerine ýetirmäge başlady, emma uruşda osmanly goşuny esasanam Gündogar frontlarynda ýeňilmäge başlansoň, Kassam dogduk depesi Siriýada fransuz okkupasiýasynyň önüni almak üçin watan goragçylarynyň podrazdeleniýelerini döretdi.

Sebitde bir bitewi döwlet gurmak maksady bilen hereket edýän arap toparlarynyň bardygyna garamazdan, Kassamyň bu tendensiýalaryň tersine hereket etmegi Siriýanyň goragynda asgynlamagyna sebäp boldy.

Fransuzlar tarapyndan kimdigi aýan bolansoň egindeşleriniň bir bölegi Anadola geçse, Kassam Palestina gitmegi saýlady.

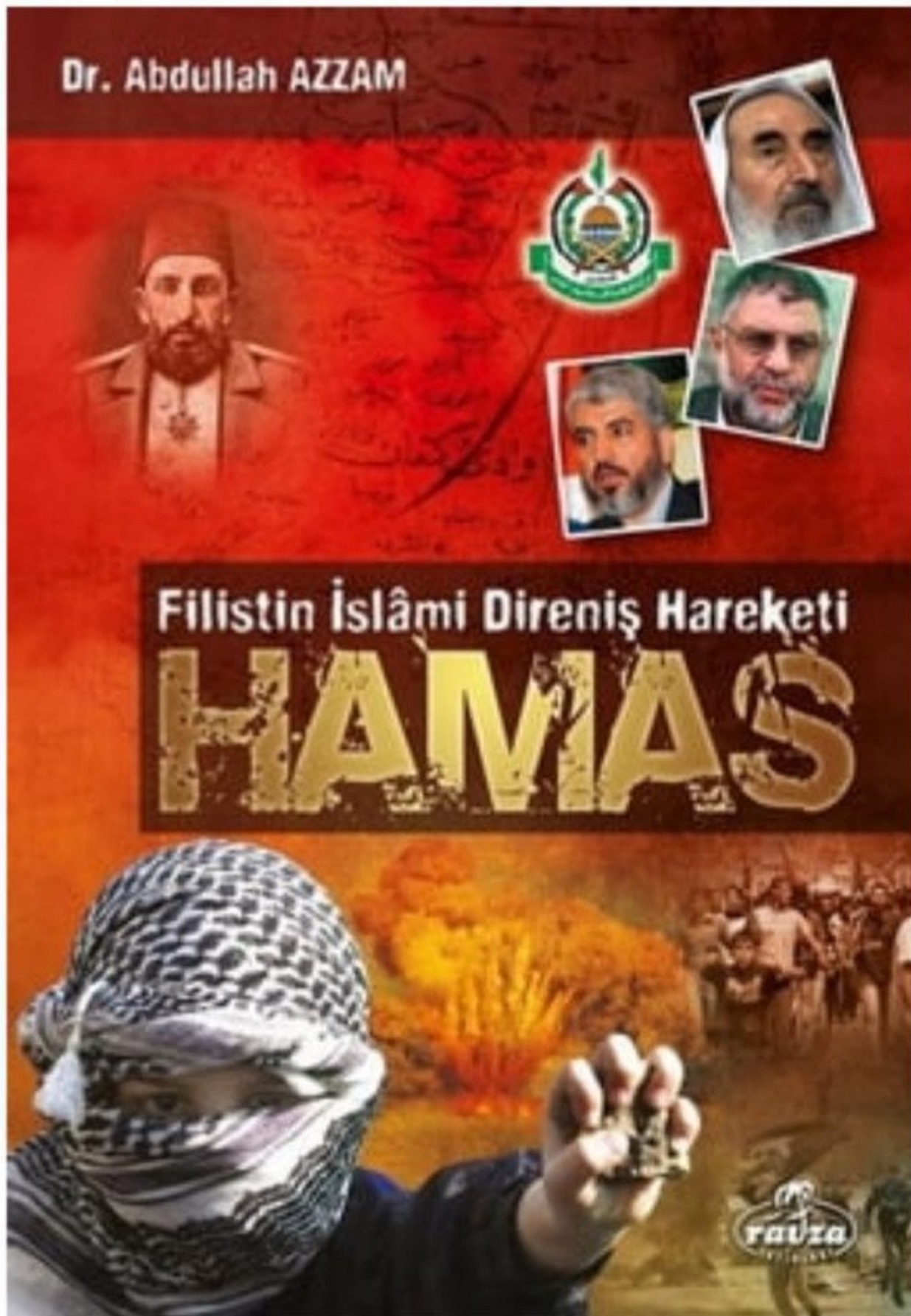
Anadolyda greklere garşy göreşmegiň ýa-da Palestinada iňlislere garşy söweşmegiň haýsam bolsa birini saýlap almaly bolan Kassam palestin frontyny has möhüm hasaplady.

Iňlisleriň Kassama we onuň ýoldaşlaryna garşy alyp baran göreşinde köpçüligiň goldawyny almak üçin ulanýan sözü-de diýseň manydardy: enwerçiler...

Enwer paşanyň hyýalbent ideallar (!) bilen Orta Aziýada eden işlerine belli bir derejede terrorizm hökmünde baha beren iňlisler Kassamyň we onuň egindeşleriniň 1935-nji ýylyň 20-nji noýabryna çenli alyp baran göreşini-de şu söz bilen ýöntemleşdirmäge synanyşdypdylar.

Häzirki «Hamasyň» iň saýlama harby güýji hasap edilýän «Kassam brigadalarynyň» adyny ýokarda ady agzalan El-Kassamdan almagy diýseň möhümdir.

Elbetde, «Hamasy» Kassamyň diňe adyny harby ganatyna bermek bilen çäklenmedi. Onuň goranyş medeniýetini-de bu hereketiň merkezine alyp ösdüripdir.

- «Hamasyň» we «Kuwaýy-Milliýäniň» çalymdaş we tapawutly taraplary

Ilki bilen «Hamas» hem, «Kuwaýy-Milliýe» hem milisiýa

otrýadydyr. Iki toparam ýurdunyň ýerleri okkupasiýa astynda bolandygy sebäpli göreş hereketi hökmünde guruldy.

«Hamasyň» doly ady «El-Hareketül-Mukâwemetül-Islamiýýe», bu uzyn adyň gysgaldylan görnüşi hökmünde «Hamas» ulanylýar.

Hamas sözünüň özi batyrgaýlyk we mertlik manylaryny berýär. Türklerde bu söz «hamasi», «hamaset» görnüşlerinde ulanylýar.

«Hamas» ýolbaşçylyk taýdan alanda «Kuwaýy-Milliýeden» başgarakdyr. «Kuwaýy-Milliýe» hereketiniň agzalary syýasy taýdan patysaha bagly bolup, ideologiki taýdan yslamçylyk we türkçülik düşüňjeleri bilen öňe saýlanýar.

Anadoly hereketiniň yslamçylygy bolsa has köp osmanly şerigat düşüňjesine goldanýar.

«Hamas» bolsa şu tarapdan özüni «Ihwany-Müslim» («Musulman doganlar») guramasynyň dini prinsiplerine baglanyşdyrýar.

«Kuwaýy-Milliýe» bilen «Hamasy» biri-birinden tapawutlandyryýan ýene bir aýratynlygam gurluş formalarydyr.

«Hamas» «Kuwaýy-Milliýe» hereketiniň tersine göreş hereketi hökmünde däl-de, 1979-njy ýylda haýyr-sahawat guramasy hökmünde gurlupdyr.

Gürrüňsiz, Ysraýylyň bular ýaly toparyň döremeginerazylyk bildirmeginiň aňyrsynda iki sebäp bardy:

Birinjisi Kommunist ýurtlar bilen baglanyşykly Palestinany Azat-Ediş guramasy (PAEG) ýaly toparlaryň Palestinadaky güýjüni gowşatmakdy.

Beýleki pikiri-de, «Hamasyň» palestin topraklarynda ýeterlik syýasy goldaw tapmajakdygyna we diňe agzalalyga sebäp boljagyna bolan ynanjydy.

«Kuwaýy-Milliýäniň» we «Hamasyň» tapawutlanýan ýene bir tarapy-da guramaçylyk gurluşydy.

«Kuwaýy-Milliýäni» düzenleriň köpüsi osmanly goşunynda gulluk eden ofiserlerdi we döwlet edaralarynda işläň işgärlerdi.

Şeýle-de «Kuwaýy-Milliýe» birlikleri birnäçe individual hadysany hasaba almanda, az wagtyň içinde düzgün-nyzamly goşuna öwrülipdi.

Başgaça aýdylanda, «Kuwaýy-Milliýe» imperiýanyň guramaçylykly paýhasyna goldanýardy.

«Hamasyň» bolsa, heniz düzgün-nyzamly goşun medeniýetiniň

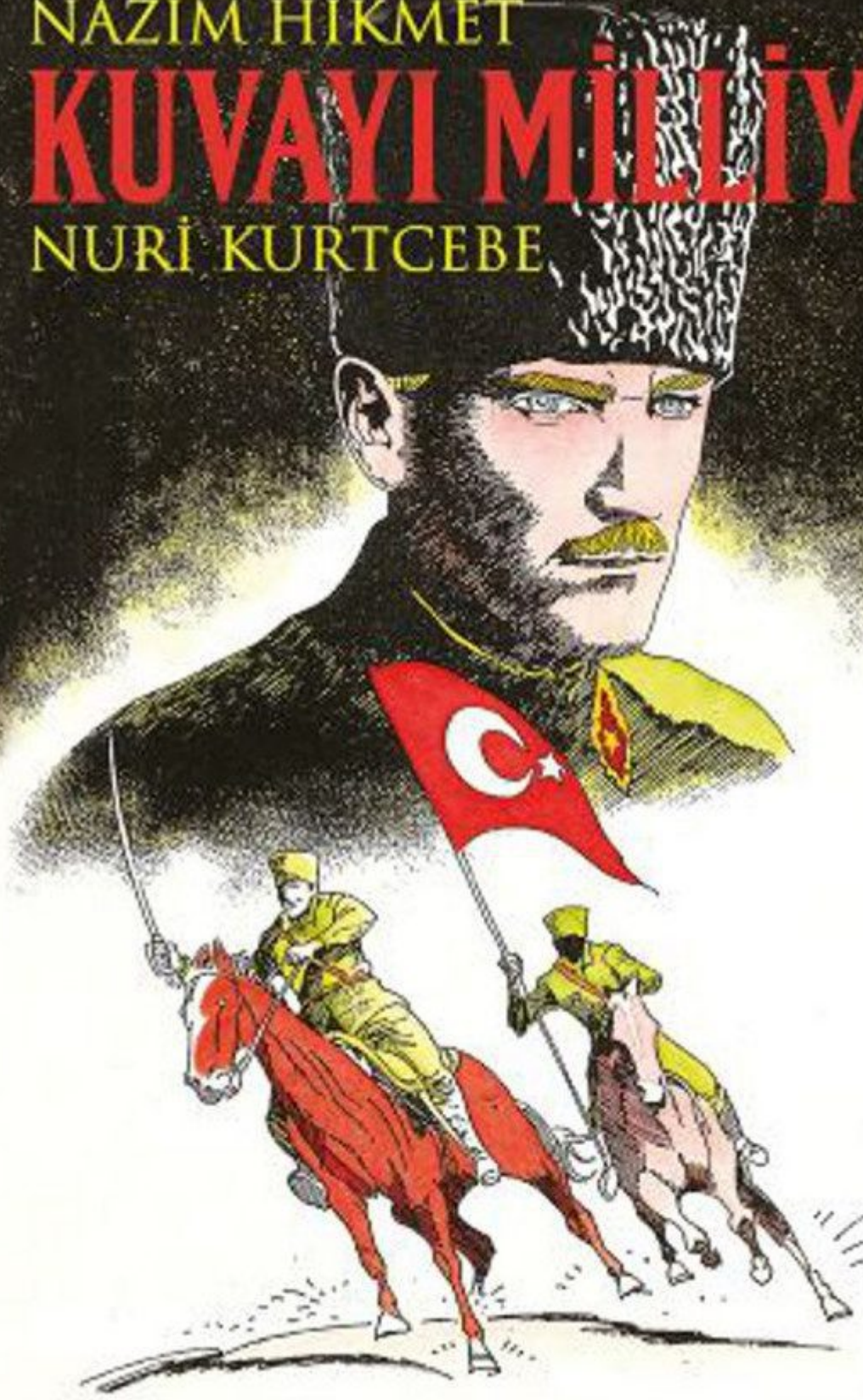
bolmaýşy ýaly, geçmişinde-de beýle ýagdaý ýok.

1987-nji ýylyň Intifadasy bilen şinelän «Hamasyň» harby göreş üçin heniz taýýar däldigi görnöp durdy. Muňa garamazdan birnäçe ýylyň dowamynda Gazadaky göreş «Hamasyň» harby goranyş medeniýetinde soňky derejede ösen sepgide ýetendigini görkezýär.

NÂZİM HİKMET

KUVAYI MİLLİYE

NURİ KURTCEBE

esenkitap.

Syýasy taýdan alanda-da «Kuwaýy-Milliýe» bilen « Hamas » biri-birinden tapawutlanýar.

«Kuwaýy-Milliýe» ähli dinamikalary bilen Ankara hökümetine bagly we düzgün-nyzamly goşun düzülen soň seýýar (göçme) birlikler doly ýatyrylýar.

« Hamas » bolsa syýasy ganaty, wekilçilik ganaty, kontrrazwedka we 1991-nji ýylda « Kassam brigadalary » bilen düzülen harby ganaty bilen birlikde dört gurluşdan ybarat.

«Kuwaýy-Milliýäniň» we «Hamasyň» biri-birine örän meňzeş tarapy-da ikisiniňem basybalyjylara garşy azat-edijilik göreşini alyp barýanlygydyr.

Häzirki günüň gözi bilen sekulýar gaýgylara berlip «beýle zat bolmaz» diýsek, bu yakyk seljerme bolup bilmez, sebäbi «Kuwaýy-Milliýeçileriň» dini motiwasiýasy «Hamasyňkydan» has güýçlüdi we öňdedi.

Iki toparyňam biri-birine meňzäp-meňzemeýänliginden has möhümi iki toparyň hem tohumyny sepen eliň bir bolmagy iki topary doganlaşdyrýar.

Okkupasiýa heniz aradan aýrylmanka « Hamas » bilen ideologiki hasaplaşyga girmek bolsa, «Kuwaýy-Milliýä» azat-edijilik göreşiniň barýan döwründe Stambul hökümetiniň tankytlaryndan tapawudy ýokdur.

«Kuwaýy-Milliýä» gönükdirilen tankytlaryň düýbünde toparyň bütin Osmanla dahylly däl pasyklaryň we ittihatçylaryň täze hyýalbentligi hökmünde görülmegidi.

Häzir « Hamas » üçinem ähli Palestina wekilçilik etmeýändigini we «ihwançylaryň» täze hyýalbentligi hökmünde tankyt topuna tutulmagy-da başga manydar nokatdyr.

Mehmet MAZLUM ÇELİK.

@MMazlumcel

celikmehmedmazlum@gmail.com

Çarşenbe, 24.04.2024 ý. Taryhy makalalar